

Muut sote-menot (99 %)

Palvelusetelin osuus
sote-menoista (1 %)

JONOTTAMATTA PALVELUIHIN!

PALVELUSETELIN HYÖDYT
KOKO SUOMEN KÄYTTÖÖN

SISÄLLYSLUETTELO

1.	HALLITUS AVAA PALVELUSETELILAIN	4
2.	PALVELUSETELISSÄASIAKASONKUNINGAS.....	5
	2.1 Palveluseteli asiakkaan näkökulmasta.....	6
	2.2 Palveluseteli järjestäjän eli kunnan näkökulmasta.....	9
	2.3 Palveluseteli yrittäjän näkökulmasta.....	13
3.	SOSIAALI-JATERVEYSMENOISSAONKASVUPAINETTA.....	14
	3.1 Väestö vanhenee ja hoidon tarve kasvaa.....	14
	3.2 Kunnilla hyvin erilaiset mahdollisuudet hallita sote-kustannuksia.....	17
	3.3 Palvelusetelin käyttö kasvaa, mutta on yhä murto-osa soten kokonaismenoista.....	18
4.	MIKSI PALVELUSETELIÄ KANNATTAALAAJENTAA.....	20
	4.1 Säästöpotentiaali.....	20
	4.2 Paikallisen pienyrittäjyyden edistäminen.....	21
	4.3 Parempi vaikuttavuus.....	26
	4.4 Palveluiden saatavuuden varmistaminen.....	26
5.	PALVELUSETELIN KÄYTTÖKOHTEET.....	29
6.	SETELIJÄRJESTELMÄÄ KANNATTAALAAJENTAA.....	30

1. HALLITUS AVAA PALVELUSETELILAIN

Pääministeri Rinteen hallitusohjelma ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi” julkaistiin 3.6.2019. Sen sosiaali- ja terveystalouden uudistamista koskevassa luvussa on palvelusetelistä kirjaus:

Asiakkaiden yhdenvertaisten ja sujuvien palveluiden turvaamiseksi ja itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi valmistellaan palvelusetelilain uudistus ja tehdään linjaukset henkilökohtaisen budjetin käyttöönotosta soteuudistuksessa.

Hallitusohjelma lupaa nopeuttaa myös hoitoonpääsyä seuraavasti:

Tiukennetaan hoitotakuuta perusterveydenhuollossa niin, että jatkossa kiireettömässä tapauksessa hoitoon pääsee viikon (7 pv) sisällä hoidon tarpeen arvioinnista. 7 päivän hoitotakuu edellyttäisi nykyjärjestelmällä toteutettuna 1 600 – 2 600¹ lääkärin lisäämistä terveyskeskuksiin. Paljon voidaan kuitenkin saada aikaan kehittämällä järjestelmää ja sen toimintaa laaja-alaisesti.

Ikäihmisten hoivaan luvataan lisää käsipareja:

Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä. Mitoituksen toteutuksessa otetaan huomioon aina ensisijaisesti hoitoisuus.

¹ THL korjasi jälkikäteen arviotaan 1 100 – 1 800 lääkäriin.

2. PALVELUSETELISSÄ ASIAKAS ON KUNINGAS

Asiakas tulee parhaiten kuulluksi omissa sosiaali- ja terveyspalveluisaan silloin kun käytetään palveluseteliä. Kun palvelusetelilakia uudistetaan, parhaat käytännöt kannattaa laajentaa koko Suomen käyttöön.

Palvelusetelit

- Lisäävät asiakkaan ja potilaan valinnan mahdollisuuksia
- Parantavat palvelujen saatavuutta
- Ruokkivat paikallista kasvullista pienyrittäjyyttä
- Kehittävät julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä
- Tehostavat, monipuolistavat ja joustavoittavat palveluja
- Edistävät markkinoiden kehittymistä ja innovaatioita

Tällä hetkellä palveluseteli on sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjän myöntämä maksusitoumus tietystä julkisesti rahoitetusta palvelusta. Setelin arvo voi kattaa ostetun palvelun arvon kokonaan tai osittain, jolloin asiakas maksaa omavastuusuuden. Jos palvelu on lain mukaan asiakkaalle maksuton, omavastuuta ei ole.

Julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa voidaan tunnistaa neljä eri roolia:

Palveluseteli on yksi sote-järjestäjän keinoista järjestää sosiaali- ja terveystalvueluita

Palveluseteli on käytössä 80 prosentissa Suomen kunnista², ja tuotteistettuja palveluseteleitä on olemassa jo noin 500 erilaista. Tuotteistukset ovat kunnan omaisuutta. Tuotteistaminen tarkoittaa palvelun vakiointia. Vakiointi helpottaa vertailua ja valintaa eri palveluntuottajien välillä.

Eri kuntien asukkaiden asema on nyt erilainen, sillä kukin kunta päättää itse, käyttääkö se seteliä. Asiakkaalla ei ole oikeutta vaatia palveluseteliä itselleen.

Myös palvelusetelin käyttötapa vaihtelee: kunta päättää, missä palveluissa ja millä kriteereillä setelin voi saada, ja loppuuko setelin myöntäminen kesken vuoden. Asetelma voi olla vaikeaselkoinen asiakkaille tai palveluntuottajille.

2.1 Palveluseteli asiakkaan näkökulmasta

² Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö

Kun asiakas tarvitsee palvelua, sote-järjestäjä (nykyisin kunta) kertoo asiakkaalle, että tämä voi saada palvelusetelin. Asiakas voi suostua tai kieltäytyä. Jos asiakas käyttää setelivaihtoehtoa, tämä voi valita itse palveluntuottajansa mukaan hyväksytyistä tuottajista. Jos asiakas kieltäytyy, useimmiten hänelle tarjotaan palvelua julkisena tai kilpailutettujen palveluntuottajien joukosta.

Palveluntuottajan valinta on eri asia kuin palvelun valinta. Palvelun valinta kuuluu sote-järjestäjälle. Se on usein viranomaisen tehtävä, sillä se sisältää usein julkisen vallan käyttöä. Esimerkkinä voidaan mainita päätöksen tekeminen asiakkaan oikeudesta tuettuun palveluasumiseen tai kotipalveluun.

Terveydenhuollossa asiakkaalle annettavan hoidon päättää terveydenhuollon ammattihenkilö. Sote-järjestäjän tehtäviin kuuluu myös puolueeton palveluntarjojavaihtoehtoista kertominen asiakkaalle. Palveluntuottajan valinta on asiakkaan tehtävä. Se tarkoittaa esimerkiksi sopivan kuntoutusyrityksen valintaa. Asiakkaalle voidaan tarjota apua valinnan tekemiseen.

Palveluntuottajan valinta kuuluu asiakkaalle, palvelun valinta järjestäjälle.

Seteli kannustaa palveluntuottajia erottumaan esimerkiksi asiakaspalvelulla, laadulla ja saatavuudella, koska asiakas voi aina äänestää jaloillaan.

Kunta saattaa kilpailuttaa julkisena hankintana palvelusetelituottajien valinnan. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen, jos sote-järjestäjä

Asiakkaat haluavat yhdenvertaisuutta ja sujuvuutta.

ei käytä harkintavaltaa rajata joitakin pois, vaan hyväksyy mukaan kaikki ehtoihin sitoutuvat palveluntuottajat. Jos taas harkintavaltaa käytetään, tulee hankintalakia soveltaa.

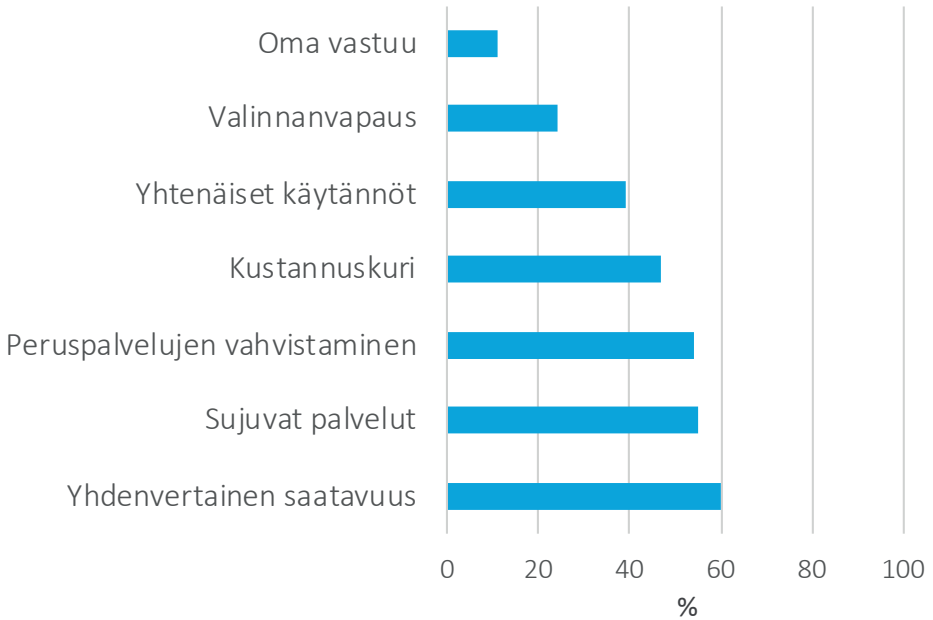
Asiakas saa valita

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL julkaisi huhtikuussa 2019 tuloksen 3 300 vastaajan kyselystä, jolla selvitettiin asioita, joita asiakkaat pitävät sotea uudistettaessa tärkeinä.³

Asiakkaat haluavat palveluilta yhdenvertaisuutta ja sujuvuutta. Palvelusetelin levittäminen valtakunnalliseksi ja jokaisen kansalaisen subjektiiviseksi oikeudeksi edistäisi yhdenvertaisuutta, palveluiden saatavuutta, kustannuskuria ja yhtenäisiä käytäntöjä sotessa.

³ Lähde: THL Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen: mitä tavoitteita väestö pitää tärkeinä? <http://www.julkari.fi/handle/10024/137988>

Kuvio 1. Kunkin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamistavoitteen kolmen tärkeimmän joukkoon valinneiden vastaajien osuudet (%).

2.2 Palveluseteli järjestäjän eli kunnan näkökulmasta

Edut kuntien mielestä

- Syntyä säästöä
- Asiakkaan valinnanvapaus paranee
- Yrittäjyys lisääntyy
- Hallinnolliset prosessit helpottuvat, kilpailutus poistuu
- Pääsy palvelujen piiriin nopeutuu

Palveluseteli on yksi sote-järjestäjän vaihtoehtoista järjestää sosiaali- ja terveyspalveluita. Muita sote-järjestäjän käytössä olevia tuotannon järjestämistapoja ovat oma tuotanto tai järjestäminen julkisena hankintana.

Palveluseteli on yrittäjyys-, monituottajuus- ja asiakasmyönteinen väline, sillä se pitää lähtökohtaisesti palvelumarkkinat avoimena. Kaikilla palvelusetelisääntökirjan ehtoihin sitoutuvilla on mahdollisuus tulla palveluseteliyrittäjäksi. Ovi on avoin koko ajan, paitsi jos järjestäjä on mukaantuloa rajoittanut. Sääntökirjaan on kuvattu tarkasti palvelun sisältö.

Oma tuotanto voi tarkoittaa myös sote-järjestäjän omistamaa, mutta siitä juridisesti tai kirjanpidollisesti eriytettyä yhtiötä, yksikköä tai liikelaitosta. Julkisena hankintana järjestäminen voi tarkoittaa myös, että asiakkaalla on jokin verran vapautta valita kilpailutetuista toimijoista itselle sopivin palveluntuottaja.

Palveluseteli tukee toimivia markkinoita, asiakkaiden valintaa, sekä yrittäjyyttä.

Oman tuotannon kustannusten laskeminen aidosti kaikki erät huomioiden on palvelusetelissä onnistumisen avain.

Palvelusetelin alihinnoittelu on merkittävin syy siihen, ettei yrittäjyyttä tai valinnanvapautta synny. Siihen voidaan hyödyntää valtiovarainministeriön julkisen hallinnon suosituksia kunnan kustannuslaskennan pohjaksi, sekä Kilpailu- ja kuluttajaviraston laatimia markkinaehtoisen hinnoittelun suuntaviivoja. Yhteisen mallin käyttö on tie onnistuneeseen palvelusetelihinnoitteluun.

Kuntien suusta:

"Palvelusetelin kehittämistä ei pidä pysäyttää. Aktiivisesti voidaan edelleen lisätä asiakkaiden palvelujen tuottamisen mahdollisuutena." ⁴

"Palveluseteli on tällä hetkellä ainoa toimintamalli, jossa valinnanvapaus toteutuu täysimääräisenä. Voidaan lisätä aktiivisesti" ⁴

"Ongelmana voi olla, että riittävää määrää palveluntarjoajia ei löydy" ⁴

Joustava palvelusetelilaki

Nykyinen palvelusetelilainsäätely on mahdollistavaa. Se jättää paljon liikkumatilaa, ja sen periaatteita voi soveltaa muihinkin julkisesti järjestettäviin palveluihin kuin soteen. Esimerkkinä voidaan mainita yrityspalvelu- ja innovaatioasetelit sekä henkilö- ja ateria-kuljetusten sekä lääkejake- luvun palveluseteli.

Palveluseteliä ei nykyisin voi käyttää päästäkseen julkisen sote-tuotannon asiakkaaksi. Ainoa poikkeus tästä on yhtiötetyt julkiset sote-palvelut.

⁴ Lähde: Kuntaliiton palveluseteliselvitys 2018

Pohjois-Karjalan sote-kuntayhtymä Siun Soten lääkkeiden annosjakelun palveluseteli

Kuntayhtymä Siun Sote käyttää ensimmäisenä Suomessa 2019 alusta alkaen palveluseteliä lääkkeiden annosjakelussa. Palvelusetelillä asiakas voi valita annosjakelupalvelua tuottavista apteekeista itselleen sopivimman. Apteekit kilpailevat asiakkaista todellisella arjessa toteutuvalla palvelun laadulla, koska palveluseteli on kiinteähintainen. Siun sote on koko Pohjois-Karjalan laajuinen kuntayhtymä.

Mikä on lääkkeiden annosjakelun palveluseteli?

Lääkkeiden annosjakelu on palvelua, jossa apteekki toimittaa asiakkaan säännöllisesti käyttämät lääkkeet valmiiksi jaoteltuina annoskohtaisiin pusseihin tai annostelijoihin. Lääke-erät toimitetaan tavallisesti kahden viikon erissä joko kotihoitoon tai asumisyksiköihin, joissa ne jaetaan asiakkaille.

Kuntayhtymä valmisteli palvelusetelin käyttöönottoa tiiviissä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, jotta kaikille osapuolille löydettäisiin toimiva malli. Siun soten lääkkeiden annosjakelun palveluseteli kattaa annosjakelun pussituksen ja jakelun kustannukset, eikä asiakkaalle jää siitä omavastuuosuutta maksettavaksi. Palveluseteli ei kata lääkkeiden hintaa.

Aiemmin Siun soten alueiden kunnissa on hankittu lääkkeiden annosjakelu kilpailutuksen perusteella palveluntuottajaksi valikoituneilta apteekeilta. Käyttöönotto valmisteltiin yhteistyössä alueen apteekkien kanssa. Palveluseteli otettiin käyttöön kuntien toimintojen yhtenäistämiseksi, sillä alueen kuntien käytännöt vaihtelivat ennen Siun soten perustamista.

"Asiakkailla on mahdollista keskittää lääkeostokset samaan apteekkiin, jolloin apteekeissa nähdään aiempaa paremmin asiakkaan lääkityksen kokonaisuus ja pystytään huomioimaan muutokset nopeallakin aikataululla," Siun Sotesta kommentoidaan

Markkinavuoropuhelu on tärkeä.

2.3 Palveluseteli yrittäjän näkökulmasta

Yritys voi päästä julkisen kysynnän markkinoille joko palveluseteli-tuottajaksi tai menestymällä hankintalain mukaisessa kilpailutuksessa. Palveluseteli on yrittäjyyteen ja tuotekehittelyyn kannustavaa, jos markkina on avoin.

Palvelusetelin myöntäjä, eli nykyisin kunta, määrittelee palvelukuvauksen, johon palveluntuottajaksi haluavien yritysten on sitouduttava. Jotta palvelu vastaa asiakkaiden tarpeisiin, asiakkaiden ja palveluntuottajien on hyvä osallistua palvelukuvauksen laatimiseen.

Palveluseteleitä myöntävä kunta on yrityksille kiinnostava kumppani. Syyt ovat setelin tarjoamat

- Uudet liiketoimintamahdollisuudet
- Eri toimijoiden välinen terve kilpailu, jonka keskiössä on asiakas
- Kannustin kehittää palveluiden laatua, saatavuutta ja hintaa
- Mahdollistaa pitkäjänteisemmän kehittämisen sopimuskausittaisen suunnittelun sijaan
- Liiketoiminnan fokuksen järkevöityminen
- Painopiste asiakkaassa, palvelutuotannon kehittämisessä ja laadussa.

Palvelusetelioperaattoriyritys Vaana Oy:n tekemän selvityksen mukaan yrityksistä 83 % toivoo, että palvelusetelin käyttöä lisätäisiin kunnissa tai kuntayhtymissä.⁵

⁵ Vaana Oy:n selvitys "Palveluseteli Suomessa 2019", julkaistiin 7.8.2019. Kuntavas-taajia 133 yli 50 kunnasta, ja yrittäjävastaajia 199. Vaana.fi/selvitys

3. SOSIAALI- JA TERVEYS- MENOISSA ON KASVUPAINETTA

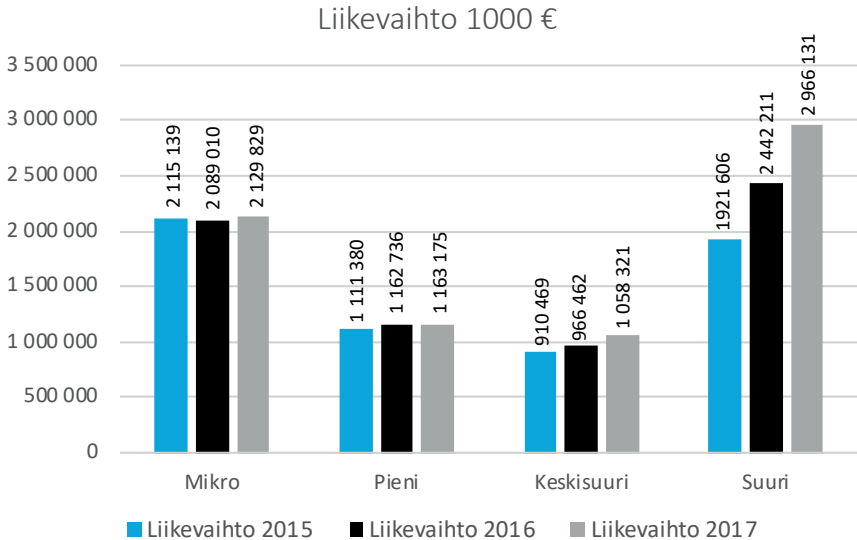
3.1 Väestö vanhenee ja hoidon tarve kasvaa

Väestöennusteet osoittavat, että väestö vanhenee ja keskittyy kasvukeskuksiin. Se vaikeuttaa pienen kunnan kykyä toimia yksin sote-järjestäjänä.

Sote-kustannusten kehitys on toistaiseksi ollut valtakunnallisesti tarkasteltuna vakaata. Kuntasektoria koskevat megatrendit kuten **väestökehitys, rahoitushaasteet, sekä kuntien erilaistuminen** luovat painetta sote-menoihin. Vaikka kunnista 2/3 teki tappiollisen tilinpäätöksen vuonna 2018, monet kunnat ovat silti pitäneet sote-menot kurissa.

Sote-tuotannon markkina on viime vuosina keskittynyt. Isot yritykset ovat kasvaneet. Tasapainon ja asiakkaiden edun vuoksi on viisasta, että järjestäjällä on vähintään saman verran neuvotteluvoimaa kuin yksittäisellä isolla palveluntuottajalla.

Suurten sote-yritysten liikevaihto on kasvanut

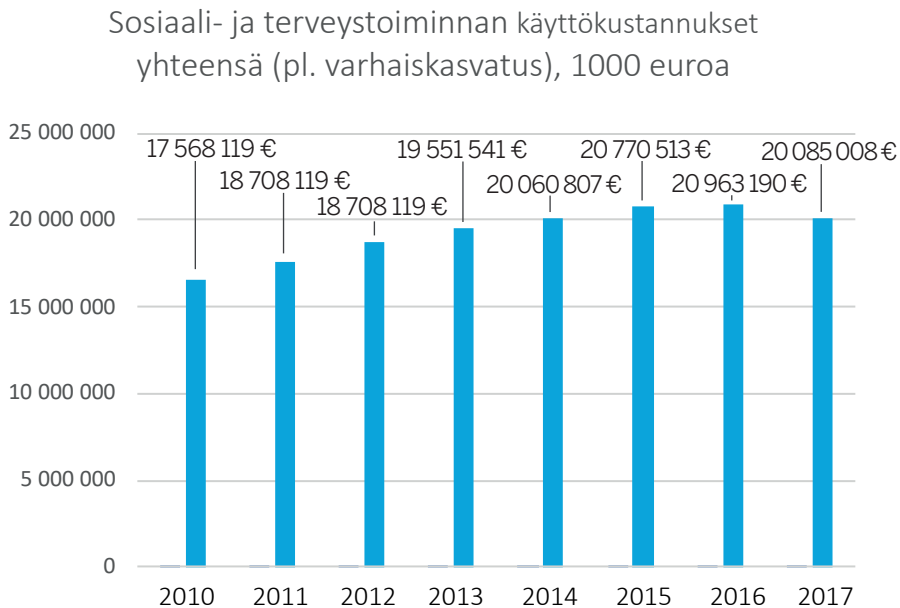
Kuvio 2. Eri kokoisten (henkilöstömäärä) sote-palvelujen alan yritysten liikevaihdon kehitys vuosina 2015–2017(e). Lähde: TEM toimialaraportti 38 / 2018 ”Sosiaali- ja terveystalouden yritykset – epävarmoista tulevaisuuden näkymistä hyvinvoinnin kasvuun?”

Luvuissa ei ole mukana optikko- eikä ravitsemusterapiayrityksiä. Mikroyritysten ja pienten yritysten liikevaihto on hieman noussut vuodesta 2016 ja keskisuurissa yrityksissä liikevaihto on kasvanut suhteellisesti enemmän (noin 9,5 %). Alan pk-yritysten liikevaihdon kasvu ei kuitenkaan ole ollut kovin suurta. Sen sijaan suurten yritysten liikevaihto on kasvanut reilusti (yli 21 %) ja vuonna 2016 suurten yritysten liikevaihto jo selvästi ylitti kaikkien mikroyritysten liikevaihdon. Tämän on huomion arvoista siitä syystä, että mikroyrityksiä on kuitenkin lähes 95 prosenttia kaikista alan yrityksistä. Myös liikevaiholla tarkasteltuna suurten yritysten merkitys on kasvanut alalla viime vuosina. Yksi selittävä tekijä voi olla yrityskauppojen kiihtyminen viime vaalikaudella.

Suurissa kaupungeissa kustannuskehitys on hallinnassa, keskisuurten kuntien menot ovat kasvussa.

Kun väki vanhenee, palveluntarve kasvaa. Pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa on lisäpanostuksia hoitajien ja lääkäreiden saatavuuden parantamiseksi. Tämä yhtälö tarkoittaa, että sote-palveluntuottajia tarvitaan paljon.

Sosiaali- ja terveystoimien käyttökustannukset koko maassa, 1000 euroa

Kuvio 3. Sosiaali- ja terveystoiminnan käyttökustannukset. Varhaiskasvatus ei sisälly lukuihin.

3.2 Kunnilla hyvin erilaiset mahdollisuudet hallita sote-kustannuksia

Kuntaliiton kesäkuussa 2019 julkistaman kyselyn mukaan osa suurista ja keskisuurista kunnista on pitänyt sote-menonsa kurissa. Yhdeksi syyksi kuntavastaajat kertovat ennaltaehkäisevään toimintaan panostamisen. Toisaalta suurissa kaupungeissa on vähemmän yli 75-vuotiaita kuin koko maassa keskimäärin, mikä osaltaan selittää kustannuskurin.

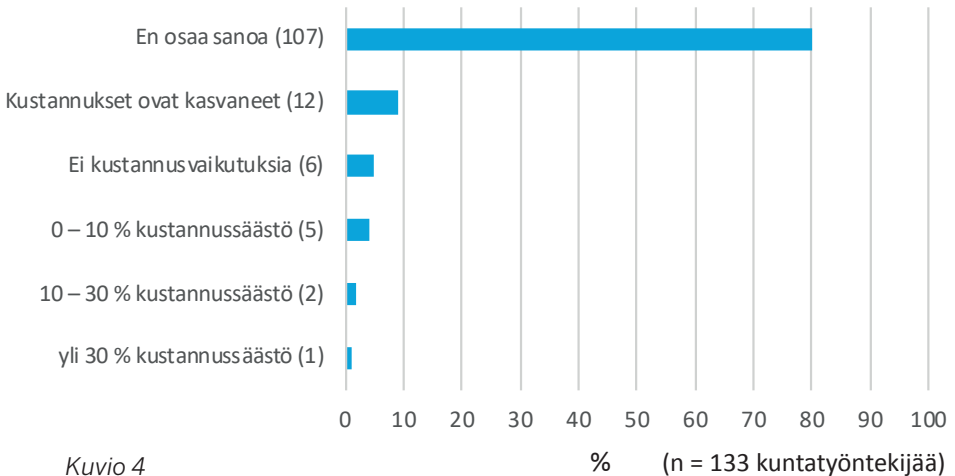
Suurten kaupunkien terveydenhuollon ikävakioidut kustannukset olivat 2 312 euroa/asukas vuonna 2018.

Keskisuurten kuntien sosiaali- ja terveystoimen ikävakioidut kokonaiskustannukset ovat yhteensä 3 469 euroa/asukas. Keski-suurissa kunnissa kustannukset kasvoivat kaksi prosenttia vuodesta 2017 vuoteen 2018.

Taloussymmärrys on olematonta: Vaana Oy:n palveluseteliselvityksen mukaan 80 % kunnista ei osaa sanoa, vaikuttaako seteli sote-kustannuksiin nostavasti, laskevasti, tai lainkaan.

Kunnissa ei näytetä tietävän, millaisia vaikutuksia palvelusetelin käyttönotolla on ollut kuntatalouteen ⁶

Miten palveluiden tuotanto palvelusetelillä on vaikuttanut kustannuksiin verrattuna palveluiden tuottamiseen kunnan omana kustannuksena?

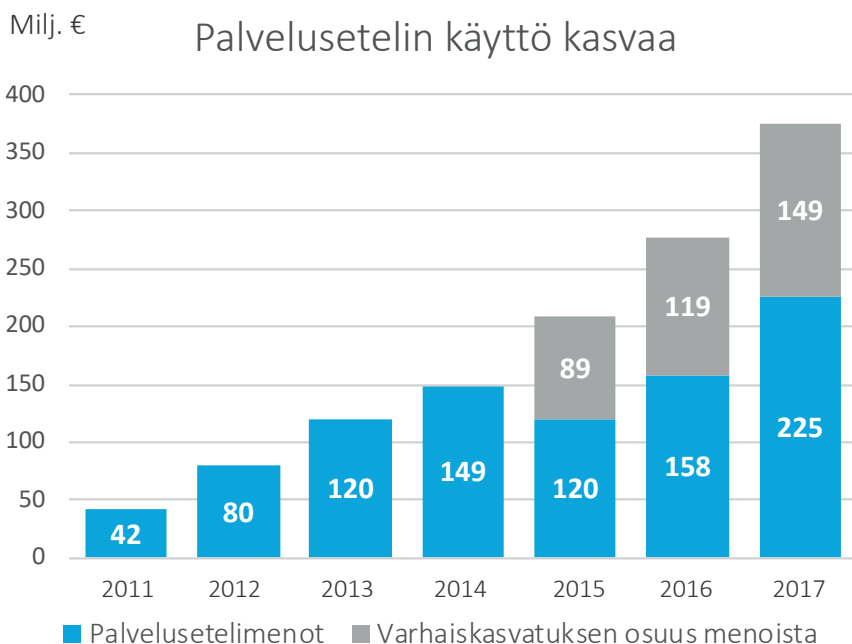
3.3 Palvelusetelin käyttö kasvaa, mutta on yhä murto-osa soten kokonaismenoista

Palvelusetelien käyttö kasvaa. Niitä on käytössä lähes kaikissa Manner-Suomen kunnissa. Palvelusetelieuroista sosiaalipalveluihin kuluu 60 prosenttia ja terveystalouteen 40 prosenttia.⁷ Vertailun vuoksi vuonna 2015 sosiaalipalveluihin kului 74 prosenttia ja terveystalouteen 26 prosenttia palvelusetelieuroista. Yksi selittävä tekijä on, että erikoissairaanhoidossa setelin käyttö on kasvanut.

⁶ Kuvan lähde: Vaana Oy:n palveluseteliselvitys 7.8.2019

⁷ Kuntaliiton palveluseteliselvitys 5.11.2018

Varhaiskasvatuksen palvelusetelimenot olivat 89 miljoonaa euroa vuonna 2015. Kahta vuotta myöhemmin luku oli jo 149 miljoonaa euroa.

Kuvio 5

Vuodesta 2015 alkaen varhaiskasvatus on tilastoitu muualle kuin sosiaalipalveluihin.

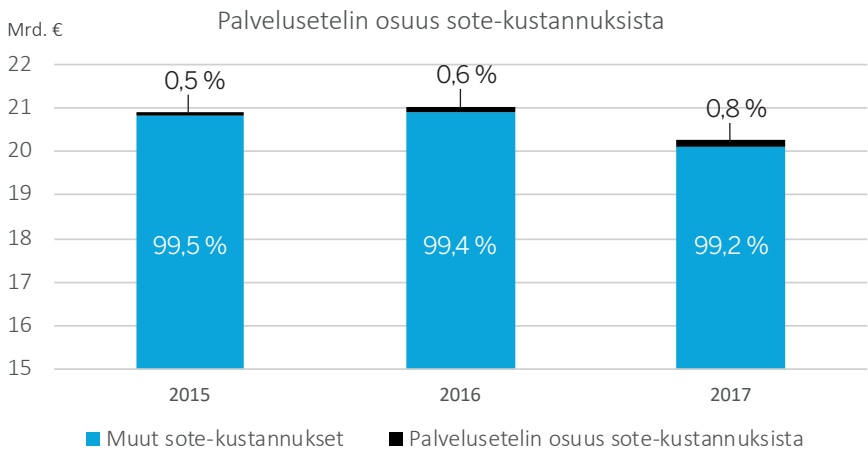
Luvuissa on huomioitu laskennallisen piilevän arvonlisäveron vaikutus, ja muutakin tilastollista analyysia on tehty, minkä vuoksi luvut eivät täysin vertailukelpoiset edellisen tilaston kanssa.⁸

⁸ Kunnalla on oikeus saada valtiolta palautuksena takaisin laskennallinen vero yksityiseltä sektorilta ostetuista verottomista terveyden- ja sairaanhoitopalveluista sekä sosiaalihuoltopalveluista. Laskennallisen palautuksen suuruus on 5 % palveluiden arvosta.

4. MIKSI PALVELUSETELIÄ KANNATTAA LAAJENTAA

4.1 Säästöpotentialiaali

Vaikka palveluseteliä käytetään entistä enemmän, palvelusetelimenot ovat yhä vain noin prosentin luokkaa kaikista kuntien sote-kustannuksista.

Kuvio 6

Yhteinen kustannuslaskennan malli julkisen tuotannon kustannusten määrittämisen pohjaksi kannattaa säätää kuntia velvoittavaksi.

Lisääntynyt palvelusetelin käyttö voi selittää kokonaiskustannusten kurissa pysymistä. Kunnat ovat eri palvelusetelikyselyiden avovastauksissa nostaneet palvelueteleistä seuraavia hyötyjä:

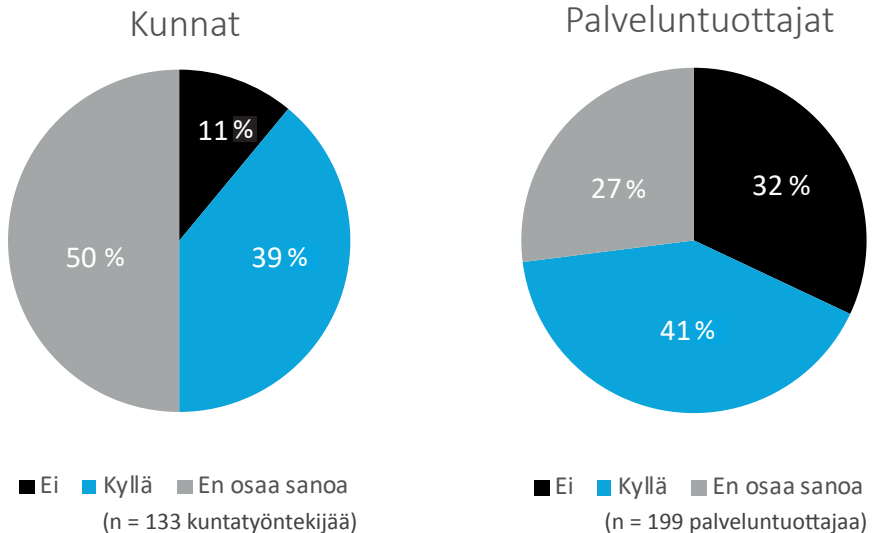
- Palveluiden saatavuuden ja joustavuuden lisääntyminen
- Kustannussäästöt
- Pienyrittäjien määrä on lisääntynyt ja etenkin tukipalveluiden tuottajien määrä on kasvanut
- Setelin käyttö on lisännyt yritysten määrää alueella, sekä asiakkaiden mahdollisuuksia ostaa palveluita kotiin myös omarahoitteisesti

Palvelusetelin säästöpotentiaalia on usein kunnissa pyritty toteuttamaan liian pitkälle menevästi. Fiksu sote-järjestäjä laskee oman tuotantonsa kustannukset objektiivisesti, huomioiden kaikki kustannuserät – myös veloituksetta käyttöön saadun henkilöstön tai toimitalan. Palveluntuottajien kanssa kannattaa käydä vuoropuhelua. Arvo palvelusetelille kannattaa määritellä enintään samansuuruiseksi kuin oman tuotannon kustannuksista saatu summa.

Jos oman tuotannon kustannuksista on jäänyt erää pois, palvelusetelin arvo jää liian alhaiseksi. Silloin palveluntuottajiksi saadaan vähemmän toimijoita. Markkinalle jää vain sellaisia yrityksiä, joiden strategiana on markkinaosuuden kasvattaminen kannattavuuden kustannuksella.

Palvelusetelin arvo herättää erimielisyyksiä niin kuntatyöntekijöiden kuin yrittäjienkin keskuudessa

Onko palvelusetelin arvo riittävä laadukkaiden palveluiden tuottamiseen? ⁹

Kuvio 7

Kuntatyöntekijöiden kyselyvastauksissa korostuu etenkin huoli sosiaalipalveluihin kohdennettävien palveluseleiden liian pienestä arvosta.

Palveluntuottajien vastauksissa korostuu voimakkaasti asiakkaalle jäävä huomattava omavastuuosuus, joka on vaikuttanut palveluiden hankintaan etenkin vanhuspalveluissa

Lisäksi esille nousevat palvelusetelin arvon pysyminen samana jopa useita vuosia, kunnan haluttomuus korjata palvelusetelin arvoa, palvelusetelin käytön rajoittaminen ja huoli yhdenvertaisista palveluista. ⁹

⁹ Vaana Oy:n palveluseteliselvitys 7.8.2019

5 ASKELTA PALVELUSETELIIN

1. Strateginen päätös
2. Valmistelu kunnan ja yrittäjien yhteistyönä
3. Palvelusetelin oikea arvo
4. Oman henkilöstön sitouttaminen
5. Jatkuva kehittäminen

Jo yli
123 kuntaa käyttää
palveluseteliä

PALVELUSETELI

Kunta asettaa
tuottajalle kriteerit

Kaikki kriteerit täyttävät
ovat mukana.

Uudet toimijat
tervetulleita.

Asiakas valitsee itse
palveluntarjoajan.

4.2 Paikallisen pienyrittäjyyden edistäminen

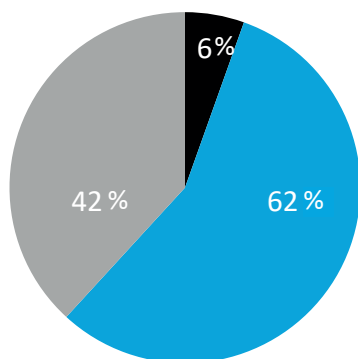
Palvelusetelijärjestelmässä on helpompaa tulla markkinoille ja poistua sieltä sekä päivittää hintoja kuin julkisena hankintana toteutuissa ostopalveluissa. Kun markkinoille on helppo tulla, kilpailu ja yrittäjyys lisääntyy. Seteli hyödyttää pienempiä yrityksiä, kun taas julkisessa hankinnassa menestyvät usein suuremmat yritykset.¹⁰

¹⁰ Lähde: Suomen Yrittäjien palveluseteliselvitys 2015, avoimet vastaukset

Palveluseteli edesauttaa pienyritysten mahdollisuuksia kilpailla markkinoilla

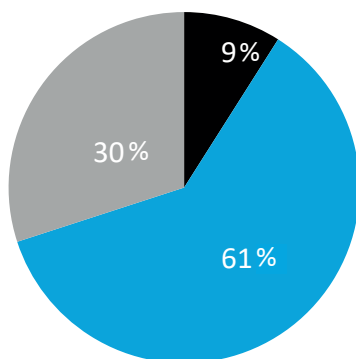
Edesauttaako palveluseteli pienyritysten mahdollisuuksia kilpailla sosiaali-, terveys- ja varhaiskasvatusmarkkinoilla? ¹¹

Kunnat

■ Ei ■ Kyllä ■ En osaa sanoa
(n = 133 kuntatyöntekijää)

Palveluntuottajat

■ Ei ■ Kyllä ■ En osaa sanoa
(n = 199 palveluntuottajaa)

Kuvio 8

¹¹ Kuvan lähde: Vaana Oy:n palveluseteliselvitys 7.8.2019

Esimerkki: Etelä-Karjalan sote-kuntayhtymä Eksoten omaishoidon tuen palveluseteli

Omaishoidon palveluseteli on tarkoitettu tukemaan omaishoitajan jaksamista esimerkiksi tarjoamalla omaishoitajalle mahdollisuutta lomaan tai hoidettavalle palveluita, jotka tuodaan kotiin. Omaishoitaja ja -hoidettava sopivat yhdessä palveluntuottajan kanssa palvelun sisällöstä ja tekevät yhdessä hoito- ja palvelusuunnitelman.

Palvelut ovat esimerkiksi hoidettavan avustamista kotona, terveyden- ja sairaanhoidollisia toimenpiteitä, avustamista asioinnissa kodin ulkopuolella esimerkiksi kaupungilla tai virkistystapahtumissa. Lisäksi palvelut kattavat sijaistamista omaishoitajan vapaan aikana sekä siivous- tai kotityöpalvelua omaishoidettavan kotona (siivous, hiekoitus- ja lumityöt kulkuväyliltä jne.)

Yrityksille seteli on ollut hyvä, koska se on tuonut useammalle pienelle yritykselle töitä. Omaishoidon palveluseteliä oli käytetty Eksotessa 2,6 miljoonaa euroa vuonna 2018. Se on ollut alueen palveluseteleistä ylivoimaisesti käytetyin.

Käytön laajuus perustuu siihen, että sitä tarjotaan kaikille omaishoidon kriteerit täyttäneille omaishoitajille. Seteliä voi käyttää myös omaishoitaja ja palveluvalikoima ei ole tiukasti rajattu. Tämä mahdollistaa myös yrityksille laajemman palveluvalikoiman ylläpitämisen. Vaikkapa siivousta, hoivaa, kuntoutusta, jalkahoitoa sekä tukipalveluita on saattanut ilmestyä yrityksen valikoimiin. Myös asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä saamiinsa palveluihin, kerrotaan Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socomista.

4.3 Parempi vaikuttavuus

Paras apu ei aina löydy lääkäriltä. Paremman vaikuttavuuden lisäämiseksi, on tärkeää, että setelijärjestelmä kattaa tarpeeksi palveluita ja asiantuntemusta. On esitetty, että vain 40 % lääkäreillä kävijöistä tarvitsee lääkärin koulutuksen omaavan henkilön palveluita. Loput asiakkaat hyötyisivät enemmän muiden sote-alan ammattilaisten palveluista ja sosiaaliohjauksen kehittämisestä.

Esimerkkejä: Tällä hetkellä mielenterveysongelmista kärsivät eläköityvät ennenaikaisesti. Eläköitymiseen johtaneita tekijöitä ei nyt pystytä ratkaisemaan vaikuttavasti.

Tuki- ja liikuntaongelmaisista hyödyttäisi parempi mahdollisuus päästä fysioterapeutin arviointiin ja saamaan hoito-ohjeita ja kuntoutusta.

Painopistettä erikoissairaanhoidosta perustasolle siirtäisi myös ravintoon liittyviin ongelmiin puuttuminen täsmällisemmin. Esimerkiksi vajaaravitut vanhukset ja yli- tai alipainoiset lapset, nuoret ja työikäisten sote-palveluiden tarve on todella suuri. Hoitoisuus liian myöhään alkaneen asianmukaisen hoidon seurauksena on vaativaa erikoissairaanhoidon tarvetta: Ravintotästäisten ongelmien hoidon vuosikustannukset ovat noin 2 mrd euroa. Pulmaan auttaisi yksityisten psykologit, fysio- ja ravitsemusterapeutit sekä muiden sote-ammattilaisten nykyistä laajempi sisällyttäminen palveluseteliin.

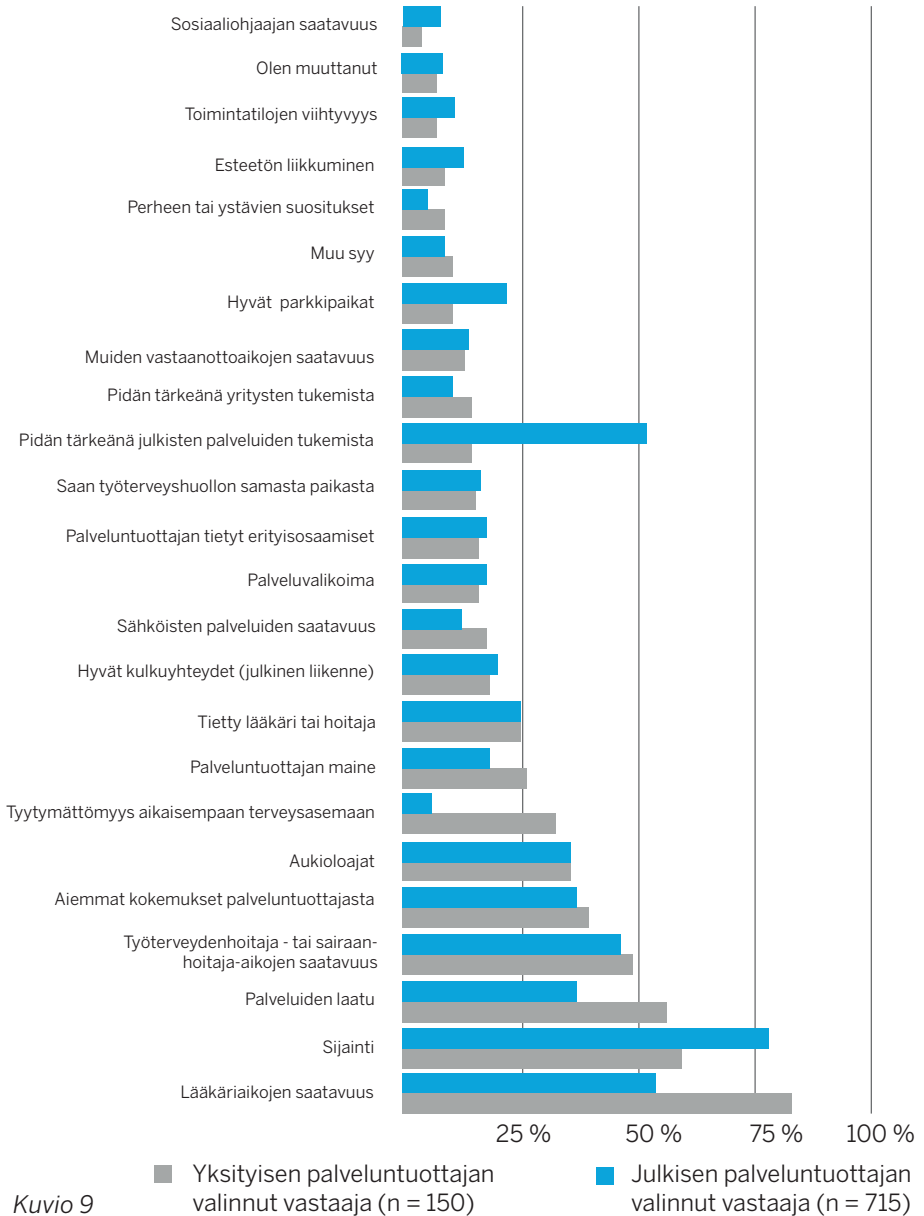
4.4 Palveluiden saatavuuden varmistaminen

Jonojen purkamiseen palveluseteliä käytetään varsin yleisesti. Juuri päättynyt valinnanvapauskokeilu osoitti saatavuuden palveluissa parantuneen. Lääkäriaikojen saatavuus oli yleisin syy vaihtaa yksityiselle.

Yksityiselle vaihtaneet asiakkaat kokevat, että palvelujen saatavuus ja laatu ovat parantuneet valinnanvapauskokeilun aikana. Julkisen terveyskeskuksen käyttöä jatkaneet asiakkaat puolestaan katsovat, että laadukkaita palveluita on ollut aiemminkin hyvin saatavilla.

Asiakaskyselyjen perusteella juuri lääkäriaikojen saatavuus on tyypillisin syy vaihtaa julkiselta yksityiselle. Jonotusajat ovat kuitenkin lyhentyneet myös julkisissa terveyskeskuksissa, kun kunnat ovat kehittäneet omaa palvelutoimintaansa ja osa asiakkaista on siirtynyt yksityiselle.

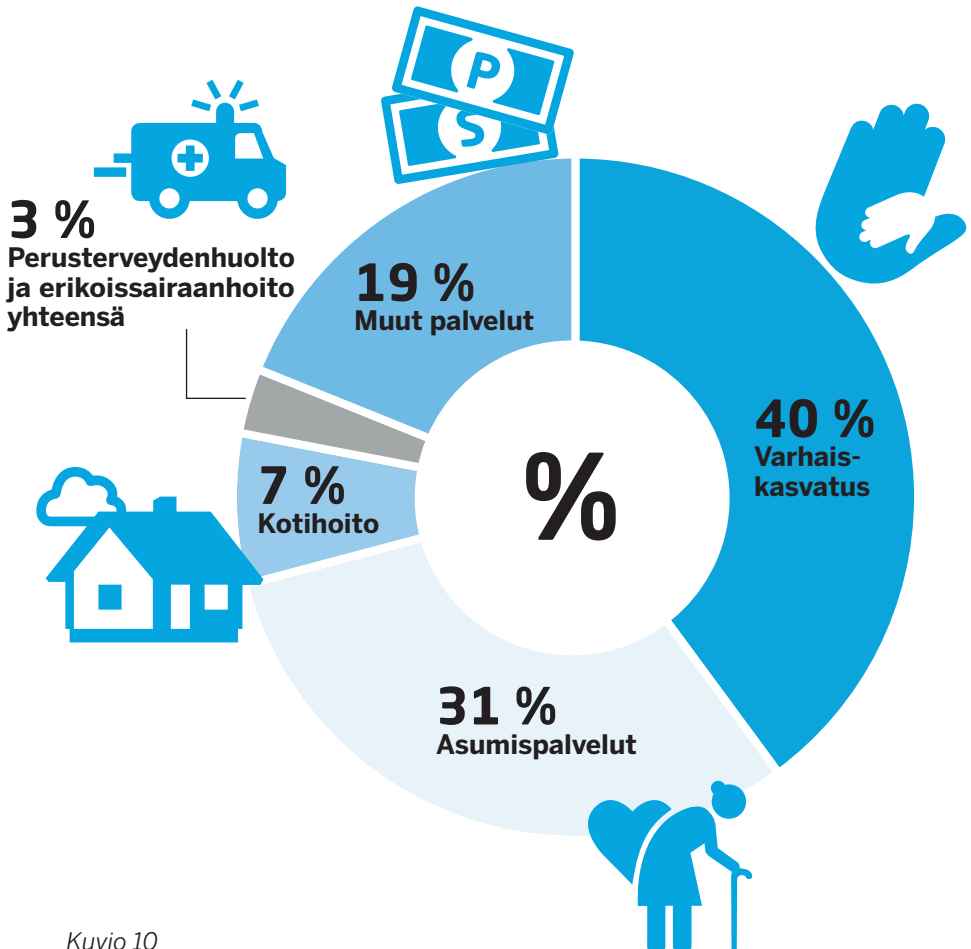
Kunnallisen tai yksityisen palveluntuottajan valinnan syyt (voi valita useita):

¹² Kuvan lähde: Valinnanvapauskokeilun kärkihankkeiden arviointi -sote-keskukset) Maaliskuu 2019 STM / Owl Group Oy

5. PALVELUSETELIN KÄYTTÖKOHTEET

Palveluseteliä voi käyttää kaikissa palveluissa, myös esimerkiksi liikuntapalveluissa.

Kuvio 10

6. SETELIJÄRJESTELMÄÄ KANNATTAA LAAJENTAA

Palveluseteliprosessi nyt

- Kunta määrittelee asiakkaiden tarpeet, jonka täyttämiseksi palveluseteli otetaan käyttöön.
- Kunta laatii sääntökirjan ja tuotteistukset asiantuntijoita hyödyntäen, ja valitsee tarvittavat tietojärjestelmät.
- Kunta laskee oman tuotantonsa kustannukset, ja määrittää palvelusetelin arvon sen perusteella.
- Kunta määrittelee yksittäisen asiakkaan palvelutarpeen ja myöntää asiakkaalle palvelusetelin.
- Asiakas valitsee itse palveluntuottajansa kunnan palveluntuottajalistoilta.
- Asiakas maksaa palvelun palvelusetelillä.
- Seteli voi kattaa koko palvelun hinnan. On mahdollista, että asiakas maksaa palvelusetelin lisäksi osan hinnasta itse (omavastuu saa olla asiakkaan kannalta enintään kohtuullinen).
- Palveluissa, jotka ovat lain mukaan asiakkaalle maksuttomia palvelu pitää saada maksutta myös palvelusetelillä.
- Palveluntuottaja veloittaa palvelusetelin arvon kunnalta.

Yrittäjien askeleet valtakunnalliseen palveluseteliin

Palvelusetelien käyttöä voidaan kasvattaa merkittävästi jo ennen sote-uudistusta ja järjestämisvastuun siirtoa. Setelin edut kannattaa ottaa laajasti ja yhtenäisesti käyttöön.

Tämä voitaisiin tehdä seuraavin askelin:

1. Määritellään kansallisesti tietyt perustason sote-palvelut, joista laaditaan valtakunnallinen palvelusetelin malli.¹³
2. Säädetään kunnille yhteinen kustannuslaskennan malli ja kansalliset hinnoitteluperusteet setelin oikeaa arvonmäärittämistä helpottamiseksi. Asetetaan kunnille velvoite käyttää yhtenäistä mallia, jotta vertailtavuus paranee.
3. Kerätään kunnilta hyvät palvelusetelikokemukset, ja laaditaan valtakunnallisten palvelusetelin tuotteistukset. Kerääminen käytännössä kannattaa tehdä hyödyntämällä palvelusetelioperaattoreiden järjestelmissä olevaa kuntien dataa kuntien suostumuksella.
4. Säädetään asiakkaalle subjektiivinen oikeus palveluseteliin.
5. Kun sote-uudistus on tullut voimaan, jätetään maakunnille riittävä itsehallinto ottaa käyttöön palvelusetelin perusversion ohella innovointiin ja tuotekehittelyyn kannustavia palveluseteleitä. Tämä mahdollistaisi erottumisen esimerkiksi hyvällä hoidolla.

¹³ Näitä olisivat luontevasti ne palvelut, joihin asiakasseteli oli edellisellä vaalikaudella tarkoitus ulottaa

YRITTÄJIEN ASKELEET VALTAKUNNALLISEEN PALVELUSETELIIN

- 1.** Määritetään perustason sote-palvelut, joihin luodaan valtakunnallinen palveluseteli.
- 2.** Kerätään hyvät kokemukset palvelusetelien tuotteistamisesta. Jalostetaan niistä malli valtakunnalliseksi palveluseteliksi.
- 3.** Velvoitetaan julkinen sektori laskemaan sote-kustannuksensa valtakunnallisella kaavalla. Laskenta otetaan palvelusetelin hinnoittelu-perusteiden pohjaksi.
- 4.** Annetaan jokaiselle asiakkaalle oikeus palveluseteliin.
- 5.** Sallitaan maakuntien jatkokehittää alueensa palveluseteleitä.

yrittajat.fi
yrittajat.fi/kunta